

ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАЗУ ГЕРОЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ЙОГО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

HISTORIOGRAPHY OF STUDYING THE IMAGE OF THE HERO IN THE UKRAINIAN LITERATURE AND ITS INTERPRETATION IN SCHOOL TEXTBOOKS OF THE 20th CENTURY

Статтю присвячено історіографії вивчення образу героя в українській літературі та його інтерпретації в шкільних підручниках ХХ століття. Встановлено, що особливості методології історико-педагогічної науки в процесі вивчення історіографії образу героя презентує міждисциплінарний характер концепту «герой», який є в колі наукових інтересів не лише педагогіки, а й лінгвокультурології, літературознавства, філософії, історії, етики, естетики, міфології, фольклористики тощо. Це спричинило застосування методологічного інструментарію вищезазначених наук. Доведено, що методологія дослідження обраної тематики зумовила застосування груп джерел, що опираються на інструментарій загальнофілософського, загальнонаукового та конкретнаукового спрямування. Розглянуто суть поняття «історико-педагогічне джерело». Вивчення джерельної бази реалізовано у відповідності опрацьованих джерел історії, теорії та методології обраної проблематики, розкритті особливостей її генези. На основі застосування функціонального підходу здійснено класифікацію джерельної бази, виокремлено три групи наукових джерел (праці з історії, теорії та методології з обраної тематики). Кожну з груп систематизовано завдяки структурно-хронологічному підходу. Проаналізовано багаточисельну писемну групу, яка представлена художніми творами, документальними і дидактичними джерелами. Презентовано дидактичні джерела (підручники, навчальні посібники, хрестоматії ХХ століття, що відповідають основним етапам дослідження), а також методичну літературу ХХ – ХХІ століть з проблеми дослідження. Визначено зміст понять «герой», «література», «образ», «інтерпретація», «підручник». Зазначено, розвідка не претендує на завершеність дослідження (подальшого розгляду потребує модель образу героя в педагогічній думці на теренах незалежної України 90-х років ХХ століття).

Ключові слова: герой, образ героя, підручник з української літератури, інтерпретація, історико-педагогічне джерело.

The article is devoted to the historiography of studying the image of the hero in the Ukrainian literature and its interpretation in school textbooks of the 20th century. It was established that the peculiarities of the methodology of historical and pedagogical science in the process of studying the historiography of the hero image present the interdisciplinary nature of the concept "hero", as it is considered a scientific issue not only in pedagogy but also in linguistic, cultural and literary studies, philosophy, history, ethics, aesthetics, mythology, folklore studies, etc. Consequently, the methodological techniques of the above-mentioned sciences were employed. It is proved that the research methodology of the chosen topic determined the use of the sources' groups which are based on the general philosophical, general scientific and specific scientific approaches. The essence of the concept "historical and pedagogical source" is considered. The study of the source base is carried out by the analysing works of history, theory, and methodology of the chosen issue and by the revealing the peculiarities of its genesis. The sources were classified according to the functional approach, and three groups were distinguished (works on history, theory and methodology of the selected topic). The structural and chronological approach was applied to systematize each group. A large written group, represented by artistic works, documentary and didactic sources, was analysed. The didactic sources (textbooks, manuals, anthologies of the 20th century corresponding to the main stages of the research) as well as methodological literature of the 20th – 21st centuries on the research problem are presented. The concepts "hero", "literature", "image", "interpretation", and "textbook" are defined. It is noted that the presented research does not pretend to be a complete study (the model of the hero image in pedagogical works of independent Ukraine in the late 20th century needs further consideration).

Key words: hero, image of a hero, textbook on the Ukrainian literature, interpretation, historical and pedagogical source.

УДК 37.091.64:37.014.5"20":821.161.0:7.04
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.4>

Йовенко Л.І.,

докт. пед. наук,
професорка кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Осіпенко Н.С.,

канд. пед. наук,
доцентка кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Російсько-українська війна надзвичайно актуалізувала проблему виховання молодого покоління, формування громадянсько-патріотичних рис з непохитними загальнолюдськими та національними моральними чеснотами. Вагомий педагогічний потенціал у пошуку виховного ідеалу сучасної доби мають надбання народної педагогіки та мистецтва слова, мудрість яких відшліфовувалася впродовж віків. Виховання молоді на матеріалах народної педагогіки

та української літератури сприятиме формуванню активної громадянської позиції, любові до Батьківщини, поваги до рідної мови вже з ранніх років життя.

У «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України», концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір наголошується на необхідності реалізації гуманістичної парадигми виховання молодого покоління, нових підходів і шляхів до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості [4]. Відтак,

звернення до інтерпретації образу героя в українській літературі набуває нині виняткової ваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор, в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Вивчення проблеми виховання молоді на матеріалах народної педагогіки та української літератури, громадянсько-патріотичних рис особистості займалися С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Захарченко, В. Кузь, Н. Сивачук, С. Сисоєва, О. Семенов, О. Сухомлинська, І. Терешко, М. Томчук та ін.

Наявна педагогічна історіографія (дослідження О. Адаменко, Д. Багалія, М. Богуславського; Л. Голубничої, Н. Гупана, Н. Дічек, О. Кірдан, В. Кушнір, О. Сухомлинської, В. Шпак та ін.) дає змогу окреслити історіографію дослідження окресленої тематики як педагогічну історію наукового вивчення історіографії образу героя в літературній освіті, що представлено авторитетною кількістю першоджерел та актуалізованих матеріалів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наукових праць, що детально презентують історіографію дослідження зазначеної проблематики, недостатньо, що й визначило виникнення цієї статті.

Метою статті є розгляд історіографії та джерельної бази для вивчення образу героя в українській літературі та історії шкільної літературної освіти.

Виклад основного матеріалу. Особливості методології історико-педагогічної науки під час вивчення історіографії образу героя презентує міждисциплінарний характер концепту «герой», який – у колі наукових інтересів не лише педагогіки, а й лінгвокультурології, літературознавства, філософії, історії, етики, естетики, міфології, фольклористики тощо. Це спричинило застосування методологічного інструментарію вищезазначених наук.

Педагогічна історіографія є результатом розвитку історико-педагогічного вчення, що зумовило використання напрацювань філософії та історії у ході дослідження педагогічних проблем. Історико-педагогічне джерело визнається продуктом соціальної дійсності, що містить інформацію про суспільні процеси навчання та виховання, фіксує цю інформацію та має потенційні умови щодо додавання такої інформації до системи історико-педагогічних знань [3].

Методологія дослідження обраної тематики зумовила застосування груп джерел, що опираються на інструментарій загальнофілософського, загальнонаукового та конкретнонаукового спрямування (таблиця 1).

Характер обраної тематики передбачає опрацювання великої кількості писемних джерел. Серед них – оповідальні джерела: наукові (монографії, сучасні статті та матеріали конференцій з обраної проблематики); літописні; художні (літературні твори); критичні (рецензії, інтерпретація

художніх творів); довідково-енциклопедичні; публіцистичні (мемуари, щоденники, спогади).

Значної ваги набули документальні джерела, що розкривають парадигму образу героя та шляхи його формування в педагогічній думці (присяги, накази, постанови органів влади та системи освіти, розпорядження).

Окрему підгрупу становлять архівні матеріали (фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління (ЦДАВО України), обіжник Генерального секретаріату освітніх справ, засідань комісії з українознавства, Центрального державного історичного архіву України, Київського державного музею Т. Г. Шевченка, а також матеріали обласних архівів).

Значною за обсягом є група дидактичних джерел (підручників, навчальних посібників, хрестоматій тощо). Для розгляду обраної тематики було обрано навчальні видання ХХ століття, що відповідають основним етапам дослідження.

I етап (1900 – 1917 рр.) представлено 2 навчальними книгами: «Історія української літератури від найдавніших часів по нинішній день» (автор – Й. Застирець, 1902 р.); «Начерк історії української літератури» (автор – Б. Лепкий, 1909 р.).

II етап (1917 – 1920 рр.) ілюструють 6 шкільних підручників: «Хрестоматія по українській літературі для народних вчителів, шкіл учительських та середніх і для самоосвіти» (автори – М. Сумцов, М. Плевако, Д. Багалій, 1918 р.); «Вінок. Читанка третя» (автор – О. Білоусенко, 1918 р.); «3 сучасної української літератури. Начерки і характеристики. Українські повістярі другої половини ХІХ в.» (автор – О. Грушевський, 1918 р.); «Хрестоматія по українській літературі» (автори – О. Дорошкевич, Л. Білецький, 1918 р.); «Коротка історія українського письменства» (автор – С. Єфремов, 1918–1919 рр.); «Хрестоматія нової української літератури» (автор – М. Грунський, 1919 р.).

III етап (1920 – 1960 рр.) – «Життя та слово. Читанка» (автор – Г. Іваниця, 1921 р.); «Старе українське письменство» (автор – М. Возняк, 1922 р.); «Українська література: Підручна книга для старших груп семирічної школи» (автор – О. Дорошкевич, 1922 р.); «Шляхом життя. Читанка» (автори – Г. Іваниця, Я. Чепіга, Б. Якубський, 1923 р.); «У новий світ» для 5 групи трудящих шкіл (автори – М. Плевако, М. Панченко, А. Панів, 1927 р.); «У новий світ» для 6 груп (автори – М. Плевако, М. Панченко, А. Панів, 1928 р.); «У новий світ» для 7 груп (автори – М. Плевако, М. Панченко, А. Панів, 1928 р.); «Читанка з української літератури для 7 класів спеціальних шкіл» (автор – П. Гай-Сорокотяга, 1936 р.); «Українська література. 8 клас» (автор – М. Новицький, 1937 р.); «Українська література. Підручник для середньої школи: ІХ клас» (автор – Г. Пільгук, 1938 р.); «Українська література : підруч. для 8 кл.

**Інструментарій загальнофілософського, загальнонаукового
та конкретнонаукового спрямування**

Інструментарій загальнофілософського спрямування (характеристика поняття «герой» за допомогою філософських праць у відповідності до побудови моделі історичного розвитку)	
Міфологія	Архетипові стадії генези свідомості, що зростають до уявлень про довершеність людської особистості (дослідження О. Івіка, Дж. Кемпбелла, В. Найдиша, Е. Ноймана); культурний та фольклорний герой, який виконував роль взірця для наслідування, втілює найкращі національні риси народу (М. Грушевський, В. Давидюк, Л. Дунаєвська, М. Єременко, З. Лановик, М. Лановик, Є. О. Найден, Н. Сивачук, О. Таланчук, Ю. Фігурний).
Філософія	«Героїчне», «культ героїв» як інструмент для формування групової ідентичності, осмислення попередніх історичних епох, є прикладом для наслідування впродовж європейської історії (С. Боура, Дж. Віко, Г. Гегель, П. Зюмтор); герой як втілення самовідданості, ентузіазму, творчості (Дж. Бруно); усвідомлене здійснення подвигу, героїка честі (Т. Карлейль, Ф. Ніцше, С. Хук); пасіонарна особистість (Л. Гумільов, І. Франко); концепції про дегероїзацію (Р. Килло, Н. Маньковська, Х. Ортега-і-Гасет, А. Рапопорт, О. Шупилов).
Естетика	Ототожнення «героїчного» з «піднесеним», «прекрасним» та «трагічним» (Аристотель, П. Білоус, Е. Бьорк, Дж. Бруно, Н. Буало, І. Вінкельман, І. Кант, Ж.-А. Ліотар, Псевдо-Лонгін, Цецилій); прагнення до величного (М. Гартман, Г. Гегель); здатність здійснювати вчинок, що відображає людський ідеал (М. Киященко, В. Мовчан).
Етика	Зв'язок «героїчного» з добром, благом, безкорисливістю, самовідданістю, «мудрістю душі», мужністю, силою людини (Г. Гегель, П. Лафарг, І. Кант, С. Франк, П. Юркевич); особистою свободою, «вільним самовизначенням суб'єкта» (Ф. Ніцше, М. Попович, Г. Сковорода, П. Юркевич).
Інструментарій загальнонаукового спрямування	
Науково-методичні та навчальні джерела з методології сучасних наукових досліджень	Г. Бірта, Ю. Бургу, М. Вовк, О. Крушельницька
Праці із методології історії	М. Барг, І. Ковальченко, Б. Могильницький, А. Санцевич, Е. Карр
Педагогіка та історія педагогіки	О. Антонова, Л. Березівська, А. Вихрущ, О. Вознюк, Л. Голубнича, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Захарченко, Т. Кристопчук, В. Кузь, Н. Сіранчук, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, М. Томчук та ін.
Інструментарій конкретнонаукового спрямування	
Міждисциплінарні аспекти у визначенні шляхів формування розвиненої особистості, громадянина-патріота, героїчних рис людини	Етнокультурний аспект (І. Бех, М. Боришевський, Г. Ващенко, О. Вишневський, О. Губко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кузь, Ю. Руденко, С. Русова, Й. Сележан, З. Сергійчук, Н. Сивачук, Г. Сковорода, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська, І. Франко); соціокультурний аспект (І. Бех, М. Боришевський, О. Помиткін, О. Сухомлинська); історико-культурологічний аспект (О. Братко-Кутинський, Г. Ващенко, М. Грушевський, С. Кримський, В. Кузь, О. Кульчицький, В. Личковах, О. Найден, Г. Сковорода, М. Хайдегер, В. Храмова, Б. Цимбалістий, К.-Г. Юнг, В. Янів); історико-соціологічний (М. Грушевський, П. Куліш).
Літературознавчі дослідження про еволюцію образу героя, що втілює пасіонарність, національні структури, найкращі моральні чесноти українського народу	В. Барка, П. Білоус, О. Вертій, М. Грушевський, І. Дзюба, О. Дорошкєвич, С. Єфремов, М. Жулинський, О. Забужко, Н. Зборовська, Д. Козій, М. Костомаров, Б. Лепкий, Н. Малинська, Е. Нахлік, Є. Сверстюк, М. Сумцов, О. Таланчук, В. Шевчук, М. Яценко; вплив мистецтва на свідомість, формування потрібного типу особистості, художнього образу позитивного героя, що втілює суспільний ідеал (М. Блецькан, Л. Данчук, І. Дзюба, М. Жулинський, С. Кримський, А. Макаренко, В. Новиков, В. Разумний); героїчний образ як ідеологічний інструмент тоталітаризму (Б. Бим-Бад, Б. Буряк, У. Еко, М. Жулинський, Н. Зборовська); риси соціалістичного героя (О. Головій, І. Дзюба, О. Омельчук, Л. Сивак, В. Харкун).

загальноосвіт. навч. закл.» (автори – О. Білецький, П. Волинський, Р. Волков, 1939 р.); «Українська література : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл.» (за ред. О. Білецького, 1943, 1948, 1950, 1956, 1958, 1959, 1966, 1967, 1968, 1969 рр.) (10 перевидань); «Українська література. Підручник для 10 класу» (за ред. О. І. Білецького, 1953, 1965 рр.); «Дніпро: Літературна читанка та

історія української літератури» (автор – П. Волинський, 1958 р.); «Українська література: Підручник для 5 – 6 класів шкіл робітничої і сільської молоді» (Упоряд. Н. Ткаченко, В. Шевченко, 1961 р.); «Українська література. Підручник для 5 класу» (Н. Жук, 1951 р.); «Українська література: підручник для 7 кл.» (автори – Н. Падалка, К. Сторчак, В. Цимбалюк, 1960 р.). Всього – 27 підручників.

IV етап (1970 – 1980 рр.) презентовано 25 навчальними книгами: «Українська література : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл.» (за ред. О. Білецького, 1970 – 1975, 1978, 1979, 1985 рр.) (9 перевидань); «Українська література. Підручник для 9 класу» (за заг. ред. ак. О. І. Білецького, 1975 р.); «Українська радянська література: Підручник для 10 класу» (за ред. члена-кореспондента АН УРСР І. Дзевєріна, 1974 р.); «Українська література. Підручник для 9 класу» (за ред. проф. В. Борщевського, 1985 р.); «Українська література: Підручник для 8 класу» (автори – В. Бородин, О. Гончар, М. Грицай, 1988 р.); «Українська література. Підручник для 5 класу» (автор – Н. Жук, 1970 р.); «Українська література. 5 клас» (автори – О. Бандура, Є. Кучеренко, 1970, 1976, 1979, 1980 – 1982, 1984, 1986, 1989 рр.) (9 перевидань); «Українська література: підручник для 7 кл.» (автори – Н. Падалка, К. Сторчак, В. Цимбалюк, 1971 р.); «Українська література: Підручник для 7 кл.» (автори – Н. Падалка, К. Сторчак, В. Цимбалюк, 1990 р.).

V етап (1991 – 1999 рр.) – «Українська література: Підручник для 7 кл.» (автори – Н. Падалка, К. Сторчак, В. Цимбалюк, 1991 р.); «Українська література: підруч. для 6 кл.» (автор – О. Бандура, 1991 р.); «Українська література: підруч. для 9 кл.» (автор – Б. Степанишин, 1992, 1993, 1995 рр.); «Українська література. Підручник для 10 класу» (автор – П. Хропко, 1995 р.); «Українська література. Підручник для 11 класу середньої школи» (автор – О. Непорожній, 1995 р.); «Українська література: підручник для 5 кл.» (автор – Н. Волошина, 1997 р.); «Українська література: підруч. для 6 кл.» (автор – О. Бандура, 1997 р.); «Українська література. Підручник для 8 класу» (автори – О. Бандура, Н. Волошина, 1997 р.); «Українська література: підручник для 9 кл. гімназій, ліцеїв» (автор – О. Бандура, 1998 р.) (11 підручників).

Дослідження генези образу героя в українській літературі та його інтерпретації в шкільних підручниках ХХ ст. реалізовано з урахуванням джерел із різних наукових галузей, представлених виданнями довідково-енциклопедичного спрямування, дисертаційними роботами, науковими працями, що присвячені окресленій проблематиці. Це спричинило застосування міжгалузевих наукових зв'язків, що дало змогу встановити міфологічний, філософський, етико-естетичний, літературознавчий, педагогічний аспекти ключових понять дослідження.

На основі аналізу довідково-енциклопедичних джерел встановлено, що категорія «герой» має міфологічний (персонаж – активний творець культурних об'єктів; борець з демонічними силами, хаосом; першопредок; епічний герой); філософський (максимальне виявлення мужності, втілення геніальності; домінування людського духу над тілом, приборкання інстинкту самозбереження;

спроможність впливати суспільні події; скерованість волі особистості в ім'я якісних змін у суспільстві); літературознавчий (персонаж, образ, дійова особа, що має яскравий характер, взаємини з довкіллям, зв'язки із соціальним, національним, історичним сторонами життя; головна або другорядна особа, довкола якої розгортаються сюжетні лінії, напружені колізії, що призводять до трагічного фіналу); педагогічний (виховний ідеал, національний ідеал, елітарна особистість, монадна особистість, пасіонарна особистість, довершена особистість) контексти.

Розкрито сутність понять «література», «образ», «інтерпретація», «підручник». Зокрема, «література» тлумачиться як «різновид мистецтва, власне мистецтво слова, що відображає дійсність у художніх образах, створює нову художню реальність за законами краси»; «результат творчого процесу автора, зафіксований у відповідному тексті за допомогою літер» [6, с. 396]. «Образ» – «відтворення в уяві певної чуттєво сприйнятої дійсності, що набуває науково-ілюстративних, фактографічних та художніх ознак, які зосереджують істотні для автора явища [5, с. 139 – 140]]. Термін «інтерпретація» визначається як «тлумачення понять та його результат у різних галузях науки, теоріях та течіях, як-от у гносеології, логіці, філософії, мовознавстві, літературознавстві, психології» [6, с. 429]; «дослідницька діяльність, пов'язана з тлумаченням змістової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку» [6, с. 308]); «підручник» («навчальна книга, у якій викладаються основи знань із певного навчального предмета») [2, с. 260].

Наявна значна кількість методичної літератури ХХ століття з проблеми дослідження, зокрема праці: Ф. Слюсара «Огляд українських шкільних підручників» (1911 р.), П. Духно «Журнал-підручник на обговорення» (1931 р.), М. Скрипника «Підручник як знаряддя комуністичного виховання» (1931 р.), А. Макаренка «Преподаватель словесности» (1938 р.) О. Мазуркевича «Нариси з історії методики української літератури» (1961 р.), О. Бандури «Теорія літератури: Посібник для вчителів» (1969 р.), О. Бандури «Наукові основи підручника з літератури (4 – 10 кл.)» (1978 р.), Б. Степанишина «Викладання української літератури в школі» (1994 р.); напрацювань сучасних методистів: О. Бандури «Шкільний підручник з української літератури» (2001 р.), В. Оліфіренка «Підручник з української літератури: Теорія і історія» (2003 р.), А. Ситченка «Методика навчання української літератури в загальноосвітній школі» (2011 р.), Г. Токмань «Методика навчання української літератури в середній школі» (2012 р.) Л. Базиль «Літературознавча компетентність учителя української мови і літератури як системний особистісно-професійний феномен» (2013 р.) та ін.

У підручниках з педагогіки визначення поняття «герой» відсутнє, втім у навчальних книгах минулих історичних періодів наявні перевірені часом розробки щодо досконалої особистості, патріота рідної землі, обґрунтовуючи виховну мету та шляхи формування такої особи.

Підручники та навчальні посібники радянської доби популяризували виховний потенціал героя як вагомий засіб виховання патріотичних рис молоді. Під час формування патріотизму засобами героїчних прикладів в окреслений період враховувалися вікові особливості школярів. Найблагоприятнішим періодом для ідеалізації героїв уважався підлітковий вік. Виховним ідеалом в окреслений період стали канонізовані герої праці, піонери- та комсомольці-герої, подвиги яких оспівувалися в художніх творах та мистецтві.

Наприкінці ХХ століття відбулася деструкція комуністичних цінностей, яка призвела до зміни моделі досконалої особистості у пострадянський період, що характеризувався дегероїзацією суспільного життя. Це призвело до відсутності застосування героїчного прикладу як засобу виховання в підручниках педагогічного спрямування. У чинних підручниках із педагогіки ідеал людини постає здебільшого через аналіз творів українських митців слова (Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка та ін.), які яскраво підносять таку особистість.

Особливого значення для окресленої проблематики має праця О. Вишневецького «Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики)», який розглянув витоки і викривлення виховного ідеалу українського народу у взаємозалежності з суспільно-економічним життям народу та його національним характером. Важливим доказом сили нації, необхідності її формування на сучасному етапі, вчений вважає образ козака-лицаря, який втілює не тільки духовність, шляхетність, силу духу, а й експансивність як найкраще виявлення збереження незалежності й соборності держави [1].

Як етнокультурну складову сучасного виховного ідеалу історіографію образів героїв визначає С. Максимюк [7].

На власне педагогічні та міждисциплінарні розподіляються сучасні наукові праці з обраної теми. В дослідженнях українських педагогів ХХІ століття йдеться про важливість формування героїко-патріотичних рис особистості як невід'ємну складову сучасної освіти (С. Гончаренко, В. Кремень,

В. Кузь, О. Сухомлинська та ін.). Вагомими є праці, присвячені особливостям громадянського, патріотичного виховання (Л. Алімова В. Барановський, В. Кіндрат, І. Кучинська, Ю. Руденко Г. Суховершко, О. Шестопалюк та ін.); національного (Р. Антонюк, В. Кремень, Л. Левицька, Й. Сележан, І. Хлисту́н та ін.) виховному ідеалу (Л. Єршова, Л. Ляхоцька, Н. Опанасенко, О. Савченко та ін.).

Висновки. Отже, історіографію дослідження образу героя в українській літературі та його інтерпретації в шкільних підручниках ХХ століття розглянуто як педагогічну історію наукового пізнання еволюції образу героя в словесному мистецтві та його інтерпретації в історії літературної освіти. Вивчення джерельної бази здійснено у відповідності опрацьованих джерел історії, теорії та методології обраної проблематики, розкритті особливостей її генези. Для класифікації джерельної бази було застосовано функціональний підхід, який уможливив виділення трьох груп наукових джерел (праці з історії, теорії та методології з обраної тематики). Систематизувати кожну з груп (усні і писемні) дозволив структурно-хронологічний підхід. Значною за чисельністю проявилася писемна група, яка представлена художніми творами, документальними і дидактичними джерелами.

Розвідка не претендує на завершення дослідження проблеми (подальшого розгляду потребує модель образу героя в педагогічній думці на теренах незалежної України 90-х років ХХ століття).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вишневецький О. Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики). Дрогобич: Видавець Святослав Сурма. 2010. 160 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
3. Гулан Н.М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні [Текст]. Київ, 2000. 222 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти в Україні. Режим доступу: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotichnogo-vuhovannya/>.
5. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 318 с.
6. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
7. Максимюк С. П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 666 с.